

REGESTA
PONTIFICUM ROMANORUM

TOMUS PRIMUS
(A S. PETRO USQUE AD A. DCIV)

VANDENHOECK ET RUPRECHT

V&R Academic

REGESTA PONTIFICUM ROMANORUM

AB CONDITA ECCLESIA
AD ANNUM POST CHRISTUM NATUM
MCXCVIII

EDIDIT
PHILIPPUS JAFFÉ

EDITIONEM TERTIAM EMENDATAM ET AUCTAM
IUBENTE ACADEMIA GOTTINGENSI

SUB AUSPICIIS
NICOLAI HERBERS

TOMUS PRIMUS
(A S. PETRO USQUE AD A. DCIV)

CURAVIT
MARCUS SCHÜTZ

COOPERANTIBUS
VICTORIA TRENKLE, IUDITH WERNER

ITEMQUE
CATHARINA GOWERS, WALDEMARO KÖNIGHAUS,
CORNELIA SCHERER, THORSTANO SCHLAUWITZ

GOTTINGAE
IN AEDIBUS VANDENHOECK ET RUPRECHT
MMXVI

Dieser Band wurde durch die Gemeinsame Wissenschaftskonferenz (GWK) im Rahmen des Akademienprogramms mit Mitteln des Bundes und des Landes Niedersachsen gefördert.

Bibliografische Information der Deutschen Nationalbibliothek

Die Deutsche Nationalbibliothek verzeichnet diese Publikation in der Deutschen Nationalbibliografie; detaillierte bibliografische Daten sind im Internet über <http://dnb.d-nb.de> abrufbar.

ISBN 978-3-525-31003-8

Weitere Ausgaben und Online-Angebote sind erhältlich unter: www.v-r.de

© 2016, Vandenhoeck & Ruprecht GmbH & Co. KG, Theaterstraße 13, D-37073 Göttingen/
Vandenhoeck & Ruprecht LLC, Bristol, CT, U.S.A.
www.v-r.de

Alle Rechte vorbehalten. Das Werk und seine Teile sind urheberrechtlich geschützt. Jede Verwertung in anderen als den gesetzlich zugelassenen Fällen bedarf der vorherigen schriftlichen Einwilligung des Verlages. Printed in Germany.

Druck und Bindung: ⊕ Hubert & Co. GmbH & Co. KG, Robert-Bosch-Breite 6, D-37079 Göttingen

Gedruckt auf alterungsbeständigem Papier.

RERUM INDEX

Prooemium	VII
Praefatio	IX
Index abbreviationum	XIII
Index Pontificum Romanorum	XV
Regesta Pontificum Romanorum	1–510
Index initiorum	511–528
Concordantia siglorum editionum secundae et tertiae	529–540
Concordantia siglorum editionis tertiae et voluminum serierum ‚Pontificia‘	541–552
Index librorum adhibitorum	553–578
Praefationis versio germanica	579–584

PROOEMIUM

Papatus, institutio Ecclesiae catholicae praecipua, quia ab ipsa antiquitate per medium aevum usque in haec tempora permansit, non solum Europaeis sed etiam universis historicis res summi momenti atque maximae curae fuit et adhuc est. Qua de causa iam a saeculo undevicesimo tot viri docti eruditique in huius institutionis historiam, quae tantis monumentis illustratur, investigandam incubuerunt.

Philippus Jaffé, *Monumentorum Germaniae Historicorum* socius, qui anno 1851 primus Johannem Fridericum Boehmer *Regestorum Imperii* editorem imitatus *Regesta Pontificum Romanorum* edidit, incipiens ab ipso s. Petro usque ad initium Pontificatus Innocentii III (i.e. ad annum 1198) circa 11000 regesta e 1700 libris editis collecta dinumeraverat. Quod opus eximium etiam ab ipso Pio IX Pontifice laudibus elatum est.

Sed postea Philippus Jaffé, qui natus erat a mercatore Iudaeo terrae Posnaniensis et, fortasse ut meliore vitae conditione uteretur, a cultu Hebraico ad confessionem Lutheranam converterat, adversae Fortunae succubuit. Anno enim 1863 post tantam operam Instituto *Monumentorum Germaniae Historicorum* feliciter impensam gravi discordia orta illinc discessit atque postremo, quia copiam historiae feliciter investigandae sibi porro negatam esse intellexit, die 3 mensis Aprilis anno 1870 in quadam caupona oppidi Wittenberge voluntariam mortem sibi conscivit.

Opus autem illud *Regestorum*, quod quasi legatum posteritati reliquerat, auspiciis et cura Guilelmi Wattenbach anno 1885 denuo editum est. Ferdinandus Kaltenbrunner, Paulus Ewald, Samuel Loewenfeld suis studiis *Regestorum* in hac secunda editione collectorum numerum in 18000 amplius auxerunt.

Philippum Jaffé *Regesta* usque ad annum 1198 collegisse constat. Is enim annus quasi limen temporis est, quia hinc demum series *Registorum Pontificiorum* incohatur, quae satis fideliter, etiamsi non sine lacunis, privilegia et litteras Roma expeditas referunt. Quae autem ante illum annum a Pontificibus acta litterisque tradita erant, plerumque in archivis externis quaerenda sunt. Quam ob rem Paulus Fridolinus Kehr, paulo post *Regestorum* a Philippo Jaffé collectorum editionem secundam, sub tuitione Academiae scientiarum Gottingensis opus novum instituit, quo privilegia litteraeque pontificiae in archivis omnium nationum Europae latentes inquisitae colligerentur atque singulis regionibus vel dioecesibus attributae ederentur. Hoc autem opus quamvis feliciter progressum nondum tamen ad finem deductum est. Praeterea hoc in loco addendum videtur, ut inde ab anno 1969 in illa *Regestorum Imperii* serie praeter acta imperatorum

vel regum etiam volumina Pontificum Romanorum actis proprie dedicata separatim in lucem edi soleant.

Regestorum Pontificum Romanorum secunda editione tot annis post peracta novum tandem opus aggrediendum esse visum est, quo quaecumque ad Papatum pertinentia per hoc temporis spatium a viris doctis inventa, tractata, publicata sunt (praesertim in Instituto Gottingensi cui titulus *Papsturkunden des frühen und hohen Mittelalters* vel in *Regestis Imperii*), colligerentur Indicique generali chronologico insererentur. Hic Index, cuius nunc primum volumen praebemus, etiam electronice transformatus cuicumque petenti patebit. Illa autem datorum apotheca, inde ab anno 2007 confici coepta, iam magnum Regestorum numerum continet, qui, ut conicimus, usque ad annum 1198 in numerum 27000 vel etiam 30000 augebitur.

Hoc autem volumen papatus historiam usque ad annum 604 praebet, quae per hos 130 annos multis ac variis modis tractabatur. Testimonia non pauca, quae ad illam aetatem spectant, re vera postea scripta sive falsa sive ficta esse scimus, ut difficillime iudicari vel distingui potuerint. Quibus autem rationibus documenta demum tractata sint, Praefatio, quae sequitur, explanabit. Sed illud monendum esse videtur, hoc in Indice, quippe qui spectet ad omnes litteratos historiam curantes, res non tam diligenter atque subtiliter explicatas esse quam fieri soleat in illis voluminibus, quae non nisi ad ipsas singulas nationes velut Germaniam, Iberiam, Italiam, Galliam Pontificiam pertinent.

In hunc Indicem perficiendum per varia tempora plures operam studiumque contulerunt, sed rem ipsam susceperunt, absolverunt, suaque auctoritate praestiterunt primo Marcus Schütz, denique Victoria Trenkle et Iudith Werner. Confoederatio autem Academicarum Germanicarum suis sumptibus per octo annos Institutum Gottingense, cui titulus *Papsturkunden des frühen und hohen Mittelalters* fovit atque promovit (ipsa Academia Gottingensi favente), ut liber hic tandem in lucem prodire potuerit. Congratulandum est omnibus, qui suam operam huic rei impenderunt, grates agenda sunt institutis multis, quorum doctrina et auxilio necnon amicitia uti nobis licuit per tot annos, praesertim Instituto cui titulus *Lehrstuhl für Kirchengeschichte* Universitatis Erlangensis et Instituto *Regestorum Imperii* Academiae Moguntinae.

Crescant volumina sequentia!

Erlangae

Klaus Herbers

PRAEFATIO

Quae in hoc libro inveniuntur

Haec *Regestorum Pontificum Romanorum* editio tertia emendata et aucta opus Philippi Jaffé renovans et lectorem ad fontes historiae pontificalis ab origine usque ad annum 1198 (scil. a s. Petro usque ad Coelestinum III.) perducit. Tomus primus incipit in urbem Romam adventu s. Petri; cuius gesta antecedentia, quae leguntur in Evangeliiis vel Actibus apostolorum, ad haec regesta pontificum non pertinent. Haec *Pontificum Romanorum Regesta* excipiuntur et continentur ab ipsa scrinii Romani traditione, quae anno 1198 ab Innocentio III instituta est. Itaque hic tomus historiam pontificalem per tempus antiquitatis et aetatis mediae incipientis usque ad mortem s. Gregorii papae (a. ca. 39–604) continet. Series regestorum praebet fontes epistolarum ac historiographorum, quibus acta pontificis Romanae ecclesiae sive scripta vel gesta vel legatos confecta describuntur. Inveniuntur etiam quidam in Romanum pontificem electi (non tamen consecrati) vel pontifices in schismatica electione inaugurati, etiamsi in traditione Romana non inter pontifices numerantur. De regestorum collocazione et intentione in praefatione agitur. Deinde sequitur summa regestorum. In appendice invenies elenchum initiorum, concordantiam siglorum secundae (JK/JE/JL) et tertiae (J³) editionis et elenchum librorum adhibitorum.

De regestorum collocazione et intentione

Anno 1851 Philippus Jaffé inventarium chronologicum epistolarum bullarumque e sancta sede emissarum congegit, cui singulas notitias ad chronologiam spectantes inseruit. Ferdinandus Kallenbrunner et Paulus Ewald cum Samuele Loewenfeld anno 1885 vel 1888 editionem secundam in tomos duos distinctam rebus ac commemorationibus novissime inventis suppleverunt. Paulus Fridolinus Kehr anno 1906 seriem *Regesta Pontificum* inscriptam instituit et cum successoribus suis praesertim narrationes historiarum vel epistolas ad papam directas fontium thesaurum non parum tuendo auxit. Item Haraldus Zimmermann anno 1968 deinde discipuli eius sub auspiciis commissionis *Regesta Imperii* Regesta Pontificum ratione nova amplificata ediderunt. Pontificum scriptis recens inventis, notitione historiarum et epistolis ad papam directis Regestorum Pontificum seriei insertis numerus regestorum tantum increvit, ut nunc numerentur regesta 2107 (a. 1851: 1306 / a. 1885: 2064) inter quae spuria 400 (a. 1851: 270 / a. 1885: 363) deperdita et gesta 1057 (a. 1851 vel 1885: 364). Non solum ipsorum Pontificum acta sed etiam illa, quae per legatos vel iudices eorum vice fungentes acta sunt, progredientibus saeculis auctoritatem pontificalem per orbem universum auxerunt atque propagaverunt. Hac de causa regesta in singulos annos crescentia maiores singulos tomos sequentes complebunt. Complectitur ergo hoc volumen et omnia scripta vel acta pontificum et epistolas ad eos directas. Maior pars e pontificum

epistolis vel bullis vel decretis, quae ante saec. XI haud stricte distinguenantur, constat. His addere convenit etiam epistolas spurias nec non acta synodorum vel conciliorum coram papa vel eius legatis habitorum.

Narrationes recentiores de pontificum gestis, consecrationibus, foundationibus, donationibus, conventibus vel relationibus, quae pertinent ad eorum electionem, consecrationem, mortem ac sepulturam inter „deperdita“ numerantur. Ubi fontes literarii ex ipsis rebus profluere videntur, narrationes posteriores neglegendas duximus. Item illa deperdita negleximus, quorum in responsis tantum mentio fit, nisi quid ad rem afferant.

Rationes huius novae editionis:

- datum et actum, initium et res emendavimus, editiones recentiores addidimus
- opera regestorum recentiora indicavimus, imprimis volumina *Regestorum Pontificum Romanorum* (cum commentariis illis, quibus titulus „Archivberichte“, „Studien und Vorarbeiten“, „Papsturkunden in“) vel *Regesta Imperii*
- publicationes per hos quinquaginta annos editas vel electronice congestas tractavimus
- collectiones decretorum, si fieri potuit, revisimus;

Ad novas res huic editioni utiles cognoscendas, iterum quoad fieri potuit, perscrutati sumus fontes ipsos editos, praesertim in editionibus illis ACO, CC, CSEL, FChr, FSI, MGH, SC.

De ordine regestorum

Regesta secundum ordinem chronologicum collocantur. Si de die ipso non constat, regestum in postremo loco inseritur, ut existimationem editionis novissimae imitemur. Datatio secundum editionum vel regestorum opera novissima indicatur vel in commentario dilatatur. Notitiam datationis secundae editionis supplevimus, ubi sola positione indicata erat. Si terminus ante quem vel post quem constat, regestum in die terminus inserimus. Notas, quae pertinent ad itinerantis papae stationes, ante ipsam stationem collocavimus. Si regesta non sine dubio pontifici certo attribuere potuimus, priorem praetulimus posterioribus tamen per notam memoratis. Litteras ad papam vacante sede directas aut in fine pontificatus prioris aut in initio pontificatus sequentis inseruimus. Si pontificatus et datum in spuriis non congruunt, dies in spurio indicatus praevalet. Litteras papae cuidam false attributas, cui pontificatui recens probato attribuas, invenies per registrum initiorum. Si regestorum datatio inter se non differt, in primo loco litteras in authentica traditas, tum genuinas, tunc deperditas, spuria ac deperdita falsa posuimus. Datatione congruente regesta ratione distantiae ab urbe Roma collocavimus, primum regesta Romana ipsa, deinde Italica, Germanica, Gallica vel aliunde orta apponendo. Nullo argumento contradicente, consecutionem editionum aut collectionum fontium conservavimus. Ubi fines datationis unius regesti cum inauguratione vel morte pontificis concordat, solum annum indicavimus. Chronologia pontificum usque ad Pontianum (a. 230–235) non certa est, insuper etiam catalogi et

historiae vel Liber pontificalis inter se differunt. Hac in re secuti sumus Irenaei et Eusebii et Libri pontificalis narrationem de successione pontificum. Multorum decretorum vel spuriorum dies nescitur excepto pontificis nomine. Insuper etiam die consecrationis vel die mortis persaepe ignoratur.

De specie regestorum

Regesti numeros ratione chronologica notavimus. Numero ipsi adiunximus: signum asterisci („*“), si est deperditum, signum crucis („†“), si est spurium, signum quaestionis („?“), si de fide dubitatur. Item intra regesta signo interrogationis dubia indicantur. Data coniecta aut variae codicum lectiones in uncis ponuntur. In regesto invenies diem (etiam sub forma genuina), rem et editiones vel regesta recentiora. Ubi papa moratur, etiam indicatur.

Nota bene in singulis partibus: Singulas partes numeri („J³“) ordine notavimus non curantes sintne acta genuina vel spuria vel deperdita. Notavimus etiam numerum secundae editionis (JK = Jaffé/Kaltenbrunner, JE = Jaffé/Ewald, JL = Jaffé/Loewenfeld) vel tomum paginamque. In appendice indicavimus, ubi ex duobus numeris (JK/JE/JL) unum regestum (J³) congressimus. Actum vel locum, in quo papa moratur, indicavimus lingua vernacula usi vel secundum tenorem fontis. In regesti relatu pontifex Romanus subiectum repraesentatur, nisi „antipapas“ aut alteros subiectos esse evenit. Litterae a papa expeditae cum „Linea scriptum et datum“ et cum initio notantur. Hic invenies, quae secunda editio in initio cuiusque pontificatus de scrinio notariisque addidit. Lingua latina usi sumus exceptis nominibus vulgaribus. Initia, quae ex fragmentis consistunt, uncis inclusa sunt. Sequuntur editiones et regestorum opera sub titulis abbreviatis et in indice librorum adhibitorum collocatis. Sub „Ed.“ invenies notitiam editionis recentioris vel editionum maiorum, quae praebent textum ipsum litterarum. Traditio posterior, si extat, in adnotatione („Laud. et in.“) indicatur. Sub „Laud. in“ invenies notitiam editionis recentioris vel editionum maiorum, quae scripta pontificum, scripta ad papam directa vel gesta pontificum laudant. Si hic tomus fontes alio loco sumptos praebet, illos solo numero (J³ vel JE/JL vel Potthast vel editio) notavimus. Sub „Can.“ invenies notitiam editionis recentioris vel editionum maiorum, quae decreta pontificum in collectionibus canonicis praebent. Sub „Reg.“ invenies notitiam operum regestorum, imprimis *Regesta Pontificum Romanorum* vel alia opera recentiora ordine chronologico posita. Sequuntur adnotationes de fide, de datatione sive de personis vel locis nominatis, si necesse erit. Rarissime autem aliquid de re adiunximus. Accessum alterum in biennium praeparabimus, quod www.papsturkunden.de praebabit.

Gratiarum actio

Olim Philippus Jaffé regesta e veteribus virorum doctorum scriptis hausta in copiosum volumen congresserat. Cuius hereditatem Ferdinandus Kaltenbrunner, Paulus Ewald, Samuel Loewenfeld summa industria auxerunt. Praeterea innumeri viri et mulieres ad hoc opus contulerunt, quae indagando et explorando invenerant. Horum omnium laborum nunc tollimus fructum. Sed non solum ii, qui regesta pontificum Romanorum creaverunt iique, qui eis olim utebantur, digni

sunt memoria et gratiarum actione, sed etiam ii, qui hoc volumen conscribendum curaverunt. Voluntate et benevolentia Nicolai Herbers factum est, ut haec regesta in lucem ederentur. Rudolfus Schieffer, qui ea diligenter recensuit, consilio numquam deerat. Fideli Rädle debetur versio Latina proemii. Singula autem regesta iam ab initio tractavit et emendavit Waldemarum Könighaus. Catharina Gowers et Cornelia Scherer iecerunt fundamenta eorum regestorum, quae ad aetatem priscam spectant. Meritum Victoriae Trenkle et Iudithae Werner est, quod praesens volumen, postquam ego ab opere recessi multis locis emendatum, non nimis sero typis excusum preloque tandem mandatum est. Praesens opus perfici non potuisset sine auxilio et patientia collegarum Thorstani Schlauwitz, Danielis Berger, Franconis Engel ceterorumque collegarum et famulorum, quos Erlangae Gottingaeque per tot annos socios laborum habebamus. Imprimis his ultimis mensibus iterum multi vires suas in unum contulerunt, ut operi ultimam manum imponerent, inter quos, praeter alios famulos, laude digni sunt hi potissimum: Haroldus Böhm, Thomas Kieslinger, Anna Riedel, Iasmina Sailer. Cum vix fieri possit, ut omnes, qui hoc opus cohortando aut varia conferendo adiuverint, nominatim indicentur, ex eorum numero duobus, pro multis aliis, gratias agimus: consilio nostro scientifico et Dominico Moreau. Variis modis enitendum est, ut etiam nostra aetas e regestis pontificum Romanorum fructum capiat. Si in hac contentione nondum ad metam pervenimus, tamen speramus quamvis parvos gradus, quos fecimus, eis usui fore, qui in historiam investigandam incumbunt.

Erlangae

Marcus Schütz

INDEX ABBREVIATIONUM

a.	annum	dipl.	diplomaticus
a. inc.	anno incarnatione	eccl.	ecclesia, ecclesiasticus
adn.	adnotatio	ed.	editum, editio, edidit, editor
adv.	adventus, adversus	ep.	epistola, episcopus
al.	aliter, alias	episc.	episcopatus, episcopus
ann.	annales	epist.	epistola
ap.	apud	etc.	et cetera
apost.	apostol(ic)us	ex.	exeunte
app.	appendix	f.	folio
apr.	aprilis	fasc.	fasciculum
arch.	archivum	febr.	februarius
aug.	augustus, -a	fragm.	fragmentum
b.	beatus	hist.	historia
bas.	basilica	i. e.	id est
bibl.	bibliotheca(rius)	ian.	ianuarius
c.	capitulum	ibid.	ibidem
ca.	circa	id.	idus, idem
can.	canonistica	imp.	imperator, imperans
canc.	cancellarius	in.	inchoans, ineunte
cap.	capitulare, capitulare	ind.	indictione
cat.	catalogus	iul.	iulius
cf.	confer	iun.	iunius
chart.	charta	kal.	kalendae, kalendas
chron.	chronica, chronicon	l.	linea, lege
civ.	civitas, civica	lat.	latinus
cod.	codex	laud.	laudatur
coll.	collectio	lib.	liber
conc.	concilium	Lib. diurn.	Liber diurnus
cons.	consul, consulato	Lib. pont.	Liber pontificalis
cont.	continuatio, continuator	m.	mensis
corr.	corrige, correctum	mai.	maius
coss.	consules	mart.	martius, martyr
d.	dies, dioecesis, dominus	med.	medio
dat.	datum	ms.	manuscriptum
dec.	decembris, decanus	n.	numerus, noster
decr.	decretum	non.	nonae, nonas
dep.	deperditum	not.	notarius
de trad.	de traditione	nov.	novembris
diac.	diaconus	oct.	octobris, octava
dioec.	dioecesis	opp.	opera

orig.	originalis	sc.	scilicet
p.	pagina, pater	scr.	scriptum
pbr.	presbyter	scriin.	scriniarius
perp.	perpetuus	sept.	septembris
p. m.	per manum	sq.	sequens, sequentes
pont.	pontificatus, pontificalis	SS	scriptores
pp.	papa	ss.	sancti
praef.	praefatio	t.	tomus
praes.	praesertim	tit.	titularius
s.	sanctus	trad.	traditio
S.R.E.	Sancta Romana Ecclesia	v.	vide, virgo
sacr.	sacer, sacrosanctus	vat.	vaticanus
saec.	saeculum	vol.	volumen

Abbreviationes serierum

AASS	Acta Sanctorum
ACO	Acta Conciliorum Oecumenicorum
CCCM	Corpus Christianorum Continuatio Mediaevalis
CCSL	Corpus Christianorum Series Latina
CPG	Clavis Patrum Graecorum
CPL	Clavis Patrum Latinorum
CSCO	Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium
CSEL	Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum
EOMIA	Ecclesiae Occidentalis Monumenta Iuris Antiquissima
FChr	Fontes Christiani
FSI	Fonti per la Storia d'Italia
Gall. Pont.	Gallia Pontificia
Germ. Pont.	Germania Pontificia
GCS	Griechisch Christliche Schriftsteller der ersten Jahrhunderte
Ital. Pont.	Italia Pontificia
MGH	Monumenta Germaniae Historica
- Auct. ant.	Auctores antiquissimi
- Capit.	Capitularia regum Francorum
- Conc.	Concilia
- Const.	Constitutiones
- Dt. Chron.	Deutsche Chroniken
- DD	Diplomata
- Epp.	Epistolae in Quarta
- Epp. sel.	Epistolae selectae
- Fontes iuris	Fontes iuris Germanici antiqui in usum scholarum separatim editi
- LL	Leges in Folio
- SS	Scriptores in Folio
- SS rer. Germ.	Scriptores rerum Germanicarum in usum scholarum separatim editi
- SS rer. Lang.	Scriptores rerum Langobardicarum
- SS rer. Merov.	Scriptores rerum Merovingicarum
RIS	Rerum Italicarum Scriptores
SC	Sources Chrétiennes
SS rer. Brit.	Rerum Britannicarum Medii Aevi Scriptores

INDEX PONTIFICUM ROMANORUM

„Antipapae“ in litteris italicis imprimatae sunt.

Agapitus I	535–536	Iohannes II	533–535
Alexander I	105? – 115?	Iohannes III	561–574
Anacletus	79?–91?	Iulius I	337–352
Anastasius I	399–401	<i>Laurentius</i>	498–507
Anastasius II	496–498	Leo I	440–461
Anicetus	155?–166?	Liberius	352–366
Anterus	235–236	Linus	64?–79?
Benedictus I	575–579	Lucius I	253–254
Bonifatius I	418–422	Marcellinus	296–304
Bonifatius II	530–532	Marcellus I	308–309
Caius	283–296	Marcus	336
Calixtus I	217?–222	Miltiades	311–314
Coelestinus I	422–432	<i>Novatianus</i>	251–258?
Clemens I	91?–101	Pelagius I	556–561
Cornelius	251–253	Pelagius II	579–590
Damasus I	366–384	Petrus	33?–64?
Dionysius	259–268	Pius I	142?–155?
<i>Dioscorus</i>	530	Pontianus	230–235
Eleutherus	174?–189?	Silverius	536–537
<i>Eulalius</i>	418–419	Silvester I	314–335
Eusebius	309	Simplicius	468–483
Eutychianus	275–283	Siricius	384–399
Evaristus	97? – 105?	Sixtus I	115?–125?
Fabianus	236–250	Sixtus II	257–258
Felix I	269–274	Sixtus III	432–440
<i>Felix</i>	355–365	Soter	166?–174?
Felix III	483–492	Stephanus I	254–257
Felix IV	526–530	Symmachus	498–514
Gelasius I	492–496	Telesphorus	125?–138?
Gregorius I	590–604	Urbanus I	222–230
Hilarus	461–468	<i>Ursinus</i>	366–367
<i>Hippolytus</i>	217?–235	Victor I	189?–198?
Hormisda	514–523	Vigilius	537–555
Hyginus	138?–142?	Zephyrinus	198?–217?
Innocentius I	401–417	Zosimus	417–418
Iohannes I	523–526		

REGESTA PONTIFICUM
ROMANORUM

Petrus (39?–64?)

- *?1** (ca. 39? apr. 27?) **(Roma)**
 JK I 1 Ingreditur in urbe Roma „ibique sedit cathedra(m) episcopatus a. XXV m. I (II) d. VIII (III)“ (Nerone caes.).
 L a u d . i n : *Ignatii ep. ad Romanos (Bihlmeyer Väter 96); Irenaei Contra haeres. III c. 1 (SC 211, 23); Tertulliani De praescriptione c. 36 (FChr 42, 305); Clemens Alexandrinus (Eusebii Hist. eccl. VI c. 14 [SC 41, 107]); Clemens Alexandrinus (Eusebii Hist. eccl. III c. 1 [SC 31, 97]); Lib. pont. (Duchesne I 118; Mommsen 2).*
 Petrum una cum Paulo in urbe Roma de christianis sacris praecepisse conditaque ecclesia exstinctum esse antiquissimum est testimonium ap. Ignatium. De tempore summe incerto cf. Dockx Essai 227. De dubiis num Petrus Romam pervenerit an non cf. Zwierlein Petrus 4–35 et Heid Petrus cum Dassmann Petrus. De Lib. pont. vitae forma priore cf. Geertman Genesi del Liber pontificalis 50 et 58.
- *+2** (42?)
 Ecclesiam s. Petri ad Aram Neapoli visitantibus indulgentiam plenariam dat.
 L a u d . i n : *Catalogo ms. della chiesa di s. Giorgio ad forum (D’Aloe Catalogo 712).* – R e g . : *Ital. Pont. VIII 453 n. *+1.*
 De aliis indulgentiis spuris Silvestro I et Gregorio I et Pelagio attributis cf. D’Engenio Caracciolo Napoli II 195 et Sigismondo Descrizione II 156.
- +3** (39–64?)
 Electos advenos dispersionis Ponti, Galatiae, Cappadociae, Asiae et Bithyniae fidem conservare et testari hortatur. Silvanum fidelem fratrem commendat. – *Ἐὐλόγητος ὁ θεός; Benedictus Deus et.*
 E d . : *Novum Testamentum Graece 598 (1 Petr).*
 Laud. et in Hieronymi De vir. illustr. c. 1 (Barthold 160). De loco et fide cf. Brox Petrusbrief 38.
- +4** (39?–64?)
 Omnes fideles hortatur, ne „pseudoprophetae“ credant. De veritatibus fidei admonet. – *Ὡ πάντα ἡμῖν; Quomodo omnia nobis.*
 E d . : *Novum Testamentum Graece 608 (2 Petr).*
 Laud. et in Hieronymi De vir. illustr. c. 1 (Barthold 160). De fide cf. Paulsen Petrusbrief 93.
- +5** (ante 64?)
 JK +1 Iubet haec: Profer imaginem Domini nostri Iesu Christi et eam in turricula exprime, ut cernant populi, qualem formam assumpserit filius Dei. – *Ἐξένεγκε τὴν εἰκόνα; Profer imaginem domini.*
 E d . : *Mansi Conc. 1, 71.*
- *+6** (ante 64?)
 Hermagorae b. Marci evangelistae successori privilegium concedit, ut Aquileiensis ecclesia in cunctis fidei rebus peculiaris et vicaria et secunda sit post Romanam sedem.

L a u d . i n : *Privilegium Leonis VIII* (JL 3701; *Zimmermann Papsturkunden I* 298 n. 161); *Privilegium Iohannis XIX.* (JL 4085; *Zimmermann Papsturkunden II* 1092 n. 578). – R e g . : *Ital. Pont. VII/1* 18 *+1.

*?7

(ante 63?) dec.

Facit ordinationes III per m. dec., presbyteros X, diaconos VII, episcopos III (i.e. Linum, Cletum, Clementem?).

L a u d . i n : *Lib. pont.* (*Duchesne I* 118; *Mommsen 4*).

De fide dubitat Harnack Ordinationes.

*?8

(64? iun. 29?)**Roma**

JK I 1

Petrus et Paulus Romae occumbunt (Olymp. 211, a. Abrah. 2083, Neronis XIII).

L a u d . i n : *Eusebii Chron.* (*Schöne 2*, 156); *Depos. martyrum* (*Duchesne I* 11); *Lib. pont.* (*Duchesne I* 118; *Mommsen 4*).

Laud. et in Eutychie Annalibus (Breydy I 54), qui „a. 22 post Christum“ crucifixus esse dicit. Persecutio Neronis, quae secundum antiquissimam traditionem causa fuit martyrii apostolorum, non a. 67, qui respondet designationibus anni ap. Eusebium, sed a. 64 adscribenda est. Petrum a. 25 mens. 2 d. 3 Romanae ecclesiae praefuisse et d. 29 m. iun. martyrio coronatum „post passionem Domini a. XXXVIII“ esse antiquissima ecclesiae catholicae traditio est, cf. *Lib. pont.* (*Duchesne I* 51 et 118; *Mommsen 2* et 4); sed hi anni non sunt certa scientia, sed supputatione annorum definiti, et dies mortis desumptus est ex notitia in *Depos. martyrum* a Chronographo a. 354 exscripta: „III kal. iul. Petri in Catacumbas et Pauli Ostiense. Tusco et Basso coss. (a. 258)“. De quaestione utrum Petrus primus episcopus Romanus fuerit an non, disseruntur recenter Zwielerlein Petrus, Ziegler Successio et Heid Petrus.

*?9

(64?) iun. 29?**Roma, Vaticano**

Sepelitur „Via Aurelia, in templum Apollonis, iuxta locum, ubi crucifixus est, iuxta palatium Neronianum, in Vaticanum, iuxta territorium triumphalem“ (III kal. iul.).

L a u d . i n : *Lib. pont.* (*Duchesne I* 118; *Mommsen 4*).

Laud. et in Hieronymi De vir. illustr. c. 1 (Barthold 160). De loco cf. O'Connor Peter in Rome 208, Hack Doppelapostolizität 13sq., Cracco Ruggini Pietro e Paolo et Weber Suche. D. 29 m. iun. diem translationis aut festivitatis a. 258 fuisse censent Duchesne Memoria apostolorum 19–22 et Delehay Origines du culte 264–269.

Linus (64?–76?)

* 10 (64?)

JK I 1

Lino discipulo s. Pauli ecclesiae Romanae cura ab ipsis apostolis conceditur. „Sedit a. XI m. III d. XII ... temporibus Neronis a cons. Saturnini et Scipionis usque ad Capitone et Rufo coss.“.

L a u d . i n : *Irenaei Contra haeres. III c. 3 (SC 211, 33); Lib. pont. (Duchesne I 121; Mommsen 5).*

Laud. et in Eutychie Annalibus (Breydy I 54), qui a. XII sedisse dicit. In 2 Tim 4,21 Linus quidam commemoratur, cf. Weiser Brief 333. Vetustissimi episcopi an simul an se subsequentes sederint dubitat Ziegler Successio. De Lib. pont. vitae forma priore cf. Geertman Genesi del Liber pontificalis 50 et 59.

* 11 (64?–76?)

„Ex precepto b. Petri constituit, ut mulier in aecclesia velato capite introiret“.

L a u d . i n : *Lib. pont. (Duchesne I 121; Mommsen 5).*

*? 12 (64?–76?)

Facit ordinationes II, episcopos XV, presbyteros XVIII.

L a u d . i n : *Lib. pont. (Duchesne I 121; Mommsen 5).*

De fide dubitat Harnack Ordinationes.

* 13 (76?) sept. 23?

Roma

JK I 1

Moritur et iuxta corpus b. Petri in Vaticano sepelitur (IX kal. oct.).

L a u d . i n : *Eusebii Hist. eccl. III c. 13 (SC 31, 119); Eusebii Chron. (Schöne 2, 156); Cat. Liberianus (Duchesne I 3; Mommsen 231); Lib. pont. (Duchesne I 121; Mommsen 5).*

Lini necem martyrologia ad d. 23 m. sept. referunt, ecclesia catholica celebrat d. 26 m. nov. Eum annos 12 sedisse vult Eusebii Hist. eccl. III c. 13, cui consentit Cat. Liberianus. Eusebii Chron. tamen Lino adscribit a. 14.

Anacletus (76?–88?)

alias Cletus, Anenkletus

* 14 (76?)

JK I 1 Lino succedit. „Sedit a. VII (XII) m. I d. XX (XI) ... temporibus Vespasiani et Titi (et Domitiani) a cons. Vespasiano VII et Domitiano V usque ad Domitiano VIII et Rufo coss.“.

L a u d . i n : *Irenaei Contra haeres. III c. 3 (SC 211, 35); Lib. pont. (Duchesne I 122; Mommsen 6).*

Propter variam scribendi nominis rationem duo sunt pontifices distincti, Cletus et Anenkletus; quos alii ambo ante Clementem I, alii post eum, alii ita collocant, ut Clementis nomine dissociantur, cf. Duchesne Lib. pont. I 69–73. De „Aneclitus“ legitur in Lib. pont. (Duchesne I 125; Mommsen 8) „sedit a. XII (VIII) m. X (II) d. VII (X) ... temporibus Domitiani a cons. Domitiano X et Savino usque ad Domitiano XVII et Clemente“. Neque vero aut Irenaeus aut Eusebius consci sunt huius geminationis, cf. Bernardi Successeurs 287–290. Vetustissimi episcopi an simul an se subsequentes sederint dubitat Ziegler Successio. De Lib. pont. vitae forma priore cf. Geertman Genesi del Liber pontificalis 50 et 59.

† 15 (76?–88?)

JK †2 Omnes episcopos et ceteros fideles iubet patientia niti. Detractorum et accusatorum in sacerdotes iniurias pertinere ad Christum. Cuius legem qui negligant, iis neque accusare neque testes esse licere. Episcopis sacrificantibus plures quam aliis sacerdotibus testes assint. Improbat iudicia peregrina, iudices externos, alienos, nisi ab apostolica sede missos. Apud duodecim provinciae iudices agantur causae. Ad sacerdotes provocare cuique licere. Causae difficiles, negotia maiora referantur ad maiorem sedem, ubi si facile discerni non possint, ad summorum congregationem bis in anno convocandam. In commune apud patriarcham aut primatem ecclesiasticum et patricium saecularem tractanda negotia esse. In difficilioribus quaestionibus appellari ad sedem apostolicam posse. – (*Benedictus Deus et*).

C a n . : *Ps. Is. (Hinschius 66; Schon n. 012).*

† 16 (76?–88?)

JK †3 Universis Italiae episcopis consulentibus responsum, valetudine sua tardatum, reddit. Episcopi die dominica ab episcopis provinciae omnibus, reliqui sacerdotes a suo episcopo ordinantur. Episcopi, ecclesiae columnae, apostolorum successores, nisi a probatissimis viris ne accusentur; a Deo iudicentur; quos qui recipiat, ab eo recipi Deum. In provinciarum capitibus, ubi summi iudices civiles quondam fuerint, patriarchas vel primates instituendos esse; in reliquis civitatibus metropolitanis, ubi minores fuerint iudices, metropolitanos aut archiepiscopos; ad primates appellare episcopos posse; ad eosque „post sedem apostolicam summa negotia conveniant“. – (*Quoniam apostolicae sedis*).

C a n . : *Ps. Is. (Hinschius 75; Schon n. 013).*

- † 17** (76?–88?)
JK +4 Omnibus episcopis ac reliquis sacerdotibus scribit, sacerdotum ordines non esse nisi duos: episcopos, qui vice apostolorum, presbyteros, qui discipulorum LXXII vice fungantur. Ordinem episcoporum unum esse, quamquam episcopi urbium earum, quae primatum olim tenuerint, primates vel patriarchae, reliquarum vero metropolium archiepiscopi aut metropolitani, non patriarchae aut primates, appellentur. Romanam vero ecclesiam obtinuisse primatum et eminentiam potestatis super universas ecclesias ac totum christiani populi gregem; secundam sedem Alexandriae esse, tertiam Antiochiae. Difficiliores episcoporum causae ad Romanam sedem referantur. Inimicos non debere accusatores esse. Alieno iudicio ne committantur causae. Doctorem vel pastorem ecclesiae pro moribus reprobis magis tolerandum, quam distringendum esse. – (*Benedictus Deus et*).
C a n . : Ps. Is. (*Hinschius 81; Schon n. 014*).
- † 18** (76?–88?)
JK +5 Omnes episcopos „apostolicae sedis ordinationi subiacentes propinquos“ iubet quotannis circiter id. mai. Romam venire. E longinquo chirographa mitti vult. – (*Iuxta sanctorum patrum*).
C a n . : Gratiani Decr. D. 93 c. 4.
Est c. 4 Conc. Rom. a. 743 (MGH Conc. 2/1 13).
- † 19** (76?–88?)
JK +6 Episcopum vetat in episcopi dioecesim „ad alienos clericos ordinandos vel consecranda altaria irruere“. – (*Episcopus in diocesi*).
C a n . : Gratiani Decr. C. VII q. 1 c. 28.
Est c. 15 Conc. Aurel. a. 538 (MGH Conc. 1, 78).
- † 20** (76?–88?)
JK +7 Laicos in accusatione episcoporum audiendos non esse decernit. – (*Laici in accusatione*).
C a n . : Gratiani Decr. C. II q. 7 c. 14.
- † 21** (76?–88?)
JK +8 „Episcopum universosque sacerdotes debere tam pro ecclesiasticis, quam etiam pro suis actionibus (excepto publico videlicet crimine) habere advocatum“ iubet. – (*Dei bonorumque operum*).
C a n . : Gratiani Decr. C. V q. 3 c. 3.
Est c. 19 Conc. Rom. a. 826 (MGH Conc. 2/2 575).
- *? 22** (76?–88?) **Roma**
Ordinat ex praecepto b. Petri presbyteros XXV.
L a u d . i n : Lib. pont. (*Duchesne I 122; Mommsen 6*).
Cf. Duchesne Lib. pont. I 55 ad „Aneclitum“, qui ibi perperam de eodem (Ana-)„Cleto“ distinctus est, cf. ibid. I 6. De Lib. pont. vitae forma priore cf. Geertman Genesi del Liber pontificalis 50 et 59.
- * 23** (88?) apr. 26? **Roma**
JK 12 Moritur. Sepelitur iuxta corpus b. Petri in Vaticano (VI kal. mai.).
L a u d . i n : Eusebii Hist. eccl. III c. 15 (SC 31, 120); Cat. Liberianus (*Duchesne I 3; Mommsen 231*); Lib. pont. (*Duchesne I 122; Mommsen 6*).
A. 12 pontificem fuisse tradit Eusebii Hist. eccl. III c. 15. Cat. Liberianus Cleto tribuit a. 6, Anacleto a. 12. Ille d. apr. 26 colitur, hic iul. 13.

Clemens I (88?–97?)

* 24 (88?)

JK 12 Anacleto succedit. „Sedit a. VIII m. II d. X ... temporibus Galbae et Vespasiani a cons. Tragali et Italici usque ad Vespasiano VIII et Tito“.

L a u d . i n : *Irenaei Contra haeres. III c. 3* (SC 211, 35); *Hermae I vis. II,4* (*Patr. Apost. 348; GCS 48, 7*); *Tertulliani De praescriptione c. 32* (*FChr 42, 295*); *Hieronymi De vir. ill. c. 15* (*Siamakis 186; Barthold 180*); *Lib. pont.* (*Duchesne I 123; Mommsen 7*).

Clemens, cui permissum est litteras in externas civitates mittere secundum Hermae Pastorem, et apostolorum discipulus et Anacleti successor perhibetur in Irenaei Contra haeres. III c. 3; de quo Tertullianus in De praescriptione c. 32 a Petro ordinatum esse ait, et Hieronymus in De viris illustr. c. 15 a plerisque aetatis suae Latinis proximum post Petrum haberi testatur. Vetustissimi episcopi an simul an se subsequentes sederint dubitat Ziegler Successio. De Lib. pont. vitae forma priore cf. Geertman Genesi del Liber pontificalis 51 et 59.

*? 25 (88?–96?) dec.

Facit ordinationes II per m. dec., presbyteros X, diaconos II; episcopos per diversa loca XV.

L a u d . i n : *Lib. pont.* (*Duchesne I 123; Mommsen 7*).

De fide dubitat Harnack Ordinationes.

† 26 (88?–97?)

JK +10 Iacobum episcoporum episcopum, regentem Hebraeorum sanctam ecclesiam Hierosolymis certiore facit Petrum morientem invito sibi manum imposuisse traditaque tum praedicationis cathedra, tum ligandi solvendique potestate, praecepisse: 1) ut ipse, vacuus negotiis saecularibus, in solius ecclesiae rebus versetur; 2) ut presbyteri casti sint, pupillis, viduis, egentibus, aegrotis, iis qui in carcere sint, peregrinis consulant, avaritiam defugiant, vivant concorditer, futuri iudicii sint memores; ut lites fratrum ab ecclesiae presbyteris, non a civilibus magistratibus iudicentur; 3) ut diaconi, episcoporum oculi, vigilent, ne quis peccet, neve sacrorum usum negligat etc.; 4) ut populus oboediat episcopo; hunc enim qui contristaverit, eum in Christum peccare. Insuper exposito symbolo apostolico scribit, se episcopos et misisse et missurum esse ad Gallias, Hispanias, Germaniam, Italiam atque ad reliquas gentes. In civitatibus, ubi ethnicorum archiflamines olim fuerint, episcoporum primates vel patriarchas, qui reliquorum episcoporum iudicia et maiora negotia agitent, constituendos esse; ubi minores archiflamines fuerint, archiepiscopos, in singulis civitatibus reliquis (non vero in villis aut castellis vel modicos civitatibus) singulos, non binos vel ternos aut plures, episcopos esse collocandos. Episcopos apostolorum, presbyteros reliquorum discipulorum esse vicarios. Accusari aut iudicari nec maiorem a minore, nec sacerdotem a laico debere. Episcopos a solo Domino esse aut iudicandos aut removendos; omnes terrae principes oboedire iis debere; eorum adversarios velut homicidas excommunicandos esse. – *Γνώριμον ἔστω σοι; Notum tibi facio.*

E d . : *Pseudoklementinen* (GCS 42, 5). – C a n . : *Coll. Quesn.* (*Migne PL 56, 731*); *Ps. Is.* (*Hinschius 30 et 40; Schon n. 007*); *Coll. Anselmo dedic. I c. 1 et II c. 63 et III c. 92–93 et IV c. 26*;

Anselmi Coll. can. III c. 1; Deusdedit Coll. can. IV c. 302; Ivonis Decr. X c. 36; Gratiani Decr. C. VI q. 1 c. 5.

De Ps. Is. opere cf. Fuhrmann Pseudo-Isidorian Forgeries 162.

† 27 (88?–97?)

JK +11 Iacobo Hierosolymorum episcopo nuntiat Petri de corporis dominici sacramentis ac de vasis vestibusque sacris praecepta. Addit de poenitentia agenda, de ecclesiis condendis et consecrandis, de sacerdotibus colendis. – *Quoniam sicut a.*

E d . : *Mansi Conc. 1, 125 et 157; Migne PG 1, 483; Migne PL 56, 893.* – C a n . : *Ps. Is. (Hinschius 46; Schon n. 008); Coll. Anselmo dedic. IV c. 42; Reginonis De syn. causis I c. 331; Burchardi Decr. III c. 216 et V c. 11; Ivonis Decr. II c. 21 et II c. 64 et II c. 66 et II c. 86 et III c. 266; Ivonis (?) Panorm. I c. 148; Gratiani Decr. de cons. D. I c. 39 et I c. 40 et II c. 23.*

Cf. Lightfoot Fathers 414. De Ps. Is. opere cf. Fuhrmann Pseudo-Isidorian Forgeries 162.

† 28 (88?–97?)

JK +12 Omnes coepiscopos, presbyteros, diaconos et reliquos clericos et cunctos principes maiores minoresve omnesque generaliter fideles edocet Dominum episcopos vice sua et loco apostolorum ad docendos omnes misisse; itaque et populum et principes, ut Deo oboedire iis debere, quique iis resistat, eum resistere Domino. Iniussu episcopi ne presbyteri, diaconi, alii clerici quidquam agant, neve aut sacra procurent, aut baptizent etc. Addit de baptizate dando, de propaganda veritate, de libero arbitrio etc. – (*Urget nos fratres*).

C a n . : *Ps. Is. (Hinschius 52; Schon n. 009); Coll. Anselmo dedic. II c. 52 et II c. 54; Bonizonis Liber III c. 37; Gratiani Decr. C. XI q. 3 c. 11.*

† 29 (88?–97?)

JK +13 Iulium et Iulianum fratribus ac reliquos consodales suos gentesque, inter quas habitent, ab errore revocat. De baptizate scribit, „omnibus festinandum esse sine mora, (per aquam) renasci Deo et demum consignari ab episcopo, i. e. septiformem gratiam spiritus sancti percipere“. Addit de castitate. – (*Oportet fratres omnes*).

C a n . : *Ps. Is. (Hinschius 60; Schon n. 010); Coll. Anselmo dedic. VIII c. 68.*

Leeming False Decretals 123sq. partes ex Clementis Recognitionibus VI c. 9sq. (Migne PG 1, 1353) sumptas esse dicit.

† 30 (88?–97?)

JK +14 Fratres et condiscipulos Hierosolymis cum Iacobo coepiscopo suo habitantes docet de communi bonorum usu et de sanctis libris non aliter ac secundum traditionem interpretandis. – (*Communis vita fratres*); (*Dilectissimis fratribus et*).

C a n . : *Ps. Is. (Hinschius 65; Schon n. 011).*

† 31 (88?–97?)

JK +15 Corinthiis scribit de Christi dei erga homines misericordia, de praeceptis eius custodiendis, de morte non timenda, de futura vita aeterna, de agenda poenitentia, de exercenda virtute, de fide promissis Dei habenda, de regno Dei exspectando. – *Ἀδελφοὶ οὐτως δεῖ; Fratres ita sentire.*

E d . : *Wengst Didache 238.*

Laud. et in Hieronymi De vir. illustr. c. 15 (Barthold 180).

† 32 (88?–97?)

JK +16 Virginitatem qui servare constituerint, iis de vera fide proponit, de bonis operibus, de continentia, de amore Dei, de Christi aemulatione, de cura egentium et